

MARTA SAURINA

TELEVISIÓ I INFORMACIÓ A EUROPA:
ESTUDI SISTEMÀTIC DE LA RECERCA SOBRE
NOTICIARIS (1978-1993)¹

En aquest article vull presentar de manera sintetitzada la investigació que vaig defensar com a tesina el mes d'octubre de l'any 1994 a la Universitat Pompeu Fabra. Aquest treball és una sistematització de les recerques centrades en la informació televisiva que s'han realitzat a Europa entre els anys 1978 i el 1993, i a partir d'aquesta recopilació he fet una anàlisi descriptiva de com es desenvolupa aquesta línia de recerca durant el període esmentat.

Els motius que em van portar a fer aquest treball van ser, d'una banda, el fet que calia resoldre la manca d'estudis que fessin una recopilació dels treballs que s'han dut a terme a Europa en matèria d'informació televisiva, i d'altra banda, la conveniència de disposar d'un instrument de consulta a partir de la sistematització d'un volum tan gran i tan dispers de material i el fet de disposar d'una panoràmica de la tradició d'aquesta línia de recerca. Davant d'aquest panorama, doncs, he considerat que podia resultar interessant fer un estat de la qüestió de les recerques que durant els darrers setze anys han analitzat els informatius de televisió a Europa, tant si es tracta de la informació en relació a les televisions regionals, com nacionals

(¹) Aquest article és la síntesi d'una investigació que vaig realitzar durant els anys 1993 i 1994 amb el suport de l'«Ajut a treballs d'investigació sobre els mitjans de comunicació i el fenomen de la comunicació de masses» concedit conjuntament per la Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica (CIRIT) i el Centre d'Investigació de la Comunicació (CIC).

o paneuropees. La selecció és prou indicativa de la importància de l'aquesta problemàtica que ha caracteritzat l'activitat de la recerca comunicativa en la línia dels informatius de televisió en el decurs dels últims anys, i és fonamental per saber fins a quin punt ha estat un tema amb tradició en la recerca comunicativa europea.

Un cop justificat el meu interès pel tema de la informació televisiva europea, definiré a grans trets els dos objectius principals que em vaig proposar en iniciar el treball: d'una banda, sistematitzar els estudis fets sobre la informació televisiva als països europeus durant el període comprès entre els anys 1978 i 1993; i, d'altra banda, fer un estudi descriptiu d'aquesta línia de recerca a partir de la comparació de tots els treballs recopilats en matèria d'informació televisiva.

Justificació de la mostra

Pel que fa al primer gran objectiu, per dur a terme aquesta fase fonamental del treball he procedit a definir una mostra de les principals publicacions europees especialitzades en comunicació que podien ser susceptibles d'incloure recerques sobre la qüestió dels informatius de televisió a Europa, tant si estan basades en dades empíriques com si es tracta d'articles especulatius.

Bàsicament, doncs, ha estat analitzada la trajectòria de les revistes especialitzades més representatives de cada país i s'ha mirat d'incloure

Taula 1. Mostra

COL·LECCIONS	PAÍS EDICIÓ	LLENGUA	PERIODICITAT
Anàlisi. Quaderns de comunicació i cultura	Espanya	castellà ²	irregular
European Journal of Communication	Regne Unit	anglès	trimestral
Gazette	Holanda	anglès	bimensual
Le bulletin de l'Idate	França	francès	trimestral
Mass Communication Review Yearbook	EEUU	anglès	anual
Media, Culture and Society	Regne Unit	anglès	trimestral
Mediaspouvoirs	França	francès	mensual
Problemi dell'informazione	Itàlia	italià	trimestral
Publizistik	Alemanya	alemany	trimestral
RAI VPT/VQPT	Itàlia	italià	irregular
Telos	Espanya	castellà	trimestral
The Nordicom Review	Països Nòrdics	anglès	semestral

²La llengua oficial de la revista ANÀLISI és el català. Però mentre tots els textos redaccionals són escrits en llengua catalana, les col·laboracions són escrites tant en català com en castellà, segons interressi l'autor.

publicacions dels principals països europeus. En aquestes col·leccions, tot i que hi predominen articles o recerques d'autors del país on s'edita la revista, també s'inclouen recerques d'autors d'altres països europeus i en alguns casos fins i tot d'autors nord-americans.

Les publicacions bàsiques que constitueixen la mostra d'aquesta investigació són les que figuren a la taula número 1.

D'altra banda, he considerat que el període que va de l'any 1978 al 1993 és el més adequat i significatiu perquè aquests anys corresponen al període de més expansió pel que fa a la línia investigadora centrada en els informatius de televisió. A més, és precisament durant l'any 1978 quan la col·lecció italiana RAI VPT inicia la seva activitat tot publicant estudis que bàsicament se centren en l'anàlisi de la televisió i en particular de la informació televisiva. El fet que la RAI sigui la pionera en aquest tipus de recerca ho explica l'evolució del sistema polític durant els últims trenta anys aproximadament i la particular evolució de la televisió italiana en el mateix període, que ofereixen el context per a comprendre el cas únic a Europa de la recerca italiana en matèria de televisió i d'informació televisiva.

Procediment de treball

En la primera fase d'aquest treball he realitzat un buidat exhaustiu de les publicacions especialitzades que s'han descrit en l'apartat anterior i s'han seleccionat totes les recerques del nostre interès.

A l'hora de fer la selecció dels estudis referents a la informació i la televisió a Europa ha calgut establir uns criteris generals per tal d'obtenir un material homogeni i coherent. De fet, el tema ja és prou ampli i, a més, en el moment que plantejés analitzar exhaustivament la trajectòria de les col·leccions més significatives que existeixen a Europa en matèria de comunicació al llarg de setze anys, disposes d'un volum tan gran d'informació que es fa absolutament imprescindible de delimitar clarament, d'entrada, què és el que entrarà a formar part de la selecció i quines són les recerques que per la seva relació indirecta amb el tema d'interès quedaran fora de la selecció definitiva, que serà la que en última instància s'analitzarà.

És clar que totes les recerques que tracten exclusivament el tema dels informatius de televisió, sigui des de la perspectiva que sigui, tenen cabuda en aquest treball sense cap mena de dubte. No obstant això, el conflicte apareix quan ens trobem davant de recerques que aborden el tema de la informació en la programació televisiva d'una manera indirecta o com a subtema entre d'altres temes més importants. I és en aquest punt conflictiu que els criteris de selecció establerts m'han permès de delimitar les recerques definitives.

La fase següent ha consistit en fer una classificació tot separant les recerques empíriques de les que no estan fonamentades en dades empíriques.

Seguidament, s'ha procedit a fer una anàlisi exhaustiva del contingut específic de les 86 recerques empíriques seleccionades, que constitueixen més de les dues terceres parts de les 116 recerques que he comptabilitzat en total. Totes les recerques empíriques centrades en els informatius de les televisions europees que han estat seleccionades s'han representat en un registre d'identificació. Per analitzar aquestes investigacions s'ha creat un model de fitxa específic amb uns ítems concrets per tal d'aprofundir al màxim en l'estudi del contingut i dels resultats de cada recerca.

Així doncs, s'ha fet un registre per cada recerca a fi d'identificar, si ha estat possible, les següents dades:

A) La recerca, on s'inclouen les dades d'identificació: com l'autor, el títol, la publicació on ha aparegut i l'any.

B) La institució de recerca, on s'indica el centre al qual pertany l'autor, el país on ha estat feta la recerca i, si s'escau, l'organisme que ha finançat l'estudi.

C) L'objectiu, on s'exposen els aspectes que pretén analitzar l'autor en la recerca. És a dir, s'explica la problemàtica que s'aborda i des de quin punt de vista es fa l'anàlisi (estudi del format dels noticiaris, estudi del contingut, estudi de la recepció, la comprensió de les notícies, la interpretació de les dades d'audiència, etc.).

D) El mètode, on s'indica la mostra concreta que s'analitza en l'estudi i el mètode a partir del qual es fa aquesta anàlisi (anàlisi de contingut de tipus qualitatiu o quantitatiu, tècnica etnogràfica, anàlisi de la recepció, dades d'audiència, etc.).

E) Els resultats, on s'exposen les principals dades i conclusions obtingudes per l'autor en l'estudi.

A continuació es presenta un exemple d'aquest model de fitxa elaborat exclusivament per tal d'analitzar de manera exhaustiva les recerques empíriques seleccionades:

Exemple del model de fitxa per analitzar les recerques:

Recerca	Institució de recerca	Objectiu	Mètode	Resultats
<p>Amato, M., De Paoli, L., Maciotti, M.I., amb introducció de Ferrarotti, F., <i>Televisione e potere. Volum II: Linguaggio, dinamiche e formalizzazione nell' intervista del telegiornale</i>. Torí: ERI, 1985 (RAI-VPT, 63).</p>	<p>Tipus</p> <p>RAI-VPT (Verifica Programmi Trasmessi)</p> <p>País</p> <p>Itàlia</p> <p>Font de finançament</p> <p>RAI-VPT</p>	<p>En aquesta recerca s'intenta descobrir com està vehiculada la imatge del poder en les entrevistes dels noticiaris televisius de la cadena RAI. En particular, es pretén verificar si la imatge del poder que apareix en les entrevistes analitzades confirma les que van sorgir de la investigació conduïda entre l'any 1980 i el 1982.</p> <p>En aquest segon volum s'analitza concretament la presència dels subjectes subalterns als rols de poder, als quals el mitjà televisiu atribueix un poder formalitzat.</p> <p>L'objecte de la recerca és la relació que es crea entre l'entrevistat i l'entrevistador, i pretén definir la qualitat tenint en compte sobretot el llenguatge.</p>	<p>Mostra</p> <p>Han estat seleccionades 200 entre totes les entrevistes emeses en els noticiaris dels tres canals de la RAI (TG1, TG2 i TG3) durant el primer semestre de l'any 1982.</p> <p>Aquestes entrevistes han estat seleccionades a fi d'obtenir la màxima representativitat i s'han escollit en base als següents trets de l'entrevistat: edat adulta, nacionalitat italiana i rol polític o cultural.</p> <p>La poca presència de les dones ha fet que se seleccionin totes les entrevistes de dones (45 unitats). Les altres 155 unitats han estat escollides segons un mètode estadístic o matemàtic.</p> <p>Tècnica</p> <p>Anàlisi de contingut de la mostra. Les entrevistes seleccionades com a unitats d'anàlisi han estat dividides segons el sexe i el rol polític i cultural de la persona interrogada i també segons el noticiari televisiu on s'ha emès.</p> <p>A més han estat indicades les qualificacions de l'entrevistat, la data de l'emissió i la seva durada en segons.</p>	<p>De les dades obtingudes es dedueix que l'ús de les entrevistes en els noticiaris televisius respon a una funció latent específica. És a dir, qui té el poder, la influència i el prestigi en el camp cultural o polític se serveix de l'entrevista per ser confirmat en el seu rol i ser acceptat per tots com a algú "d'alt nivell".</p> <p>La seva intenció és explicar problemes complexos.</p> <p>Pel que fa al nivell de formalització de poder, l'accés a televisió gràcies a l'entrevista dona al subjecte interrogat un nivell de poder que no és formal exteriorment però si que és estructurat i formalitzat.</p>

Tot aquest volum d'informació ha estat processat informàticament per tal de facilitar-ne l'accés i per tal que es pugui correlacionar el contingut dels diferents ítems i poder així extreure'n les conclusions pertinents.

Per tant, després d'una fase prèvia en la qual s'han sistematitzat les recerques, en aquesta etapa s'ha aprofundit més en l'anàlisi del contingut i el mètode d'investigació específic utilitzat en cadascuna de les recerques seleccionades.

Aquesta fase d'anàlisi en profunditat de les recerques empíriques ha estat imprescindible per acomplir el segon gran objectiu d'aquest treball, que com he esmentat anteriorment, consisteix a fer un estudi comparatiu a partir de la recopilació d'investigacions sobre noticiaris televisius a Europa. És a partir d'aquest buidat exhaustiu i d'aquesta comparació que ha estat possible d'observar alguns fets destacables que han permès de dibuixar algunes conclusions.

Per dur a terme aquesta fase del treball s'han establert uns criteris que permetin d'analitzar comparativament totes les recerques. Els primers criteris comparatius parteixen dels ítems que s'han dissenyat en les fitxes: que, per exemple, em permeten d'identificar els autors que han realitzat més recerques; les revistes on s'han publicat; els anys de publicació, les diferents institucions de recerca; el país on s'ha realitzat la recerca; la font que ha finançat l'estudi; les diferents tècniques o mètodes emprats; la perspectiva des de la qual han estat tractats (anàlisi del format, anàlisi de la recepció, estudi del contingut dels noticiaris, o la presència i el tractament d'algun tema concret en els informatius); o bé les mostres concretes analitzades.

No obstant això, a part d'aquests criteris n'he establert d'altres que m'han semblat interessants de cara a tenir una panoràmica completa del que ha estat aquesta línia d'investigació a Europa des de l'any 1978. En aquest sentit, també he volgut comparar les llengües de difusió de les recerques; les diferents disciplines que es tracten; les principals problemàtiques que es plantegen dins de l'àmbit de la informació televisiva; o bé observar l'evolució que ha patit aquesta línia de recerca a Europa durant els últims setze anys.

Resultats

Aquest procés m'ha permès de formular un seguit de conclusions que són les que presento a continuació.

1. La recerca centrada en la informació televisiva a Europa entre els anys 1978 i 1993 està molt diversificada.

Els setze anys que comprenen entre el 1978 i 1993 constitueixen un període d'expansió pel que fa al nombre de recerques sobre els noticiaris televisius en les cadenes europees. No obstant això, de les 116 recerques identificades entre aquests anys —de les quals més de dues terceres parts

es basen en dades empíriques— gairebé un centenar es localitzen entre Itàlia i els Països Nòrdics (especialment a Suècia) (veure gràfics 1 i 2). La resta de països europeus s'han dedicat més aviat poc a l'estudi dels noticiaris televisius en les respectives cadenes de televisió. Així, trobem que a Europa hi ha una gran diversificació d'aquest tipus de recerca, més pel que fa al nombre de recerques distribuïdes entre els països europeus que no pas pel que fa al tipus de recerca (a la mostra definida, a la disciplina en la qual s'emmarca, a la problemàtica tractada, i al mètode que utilitza), a diferència dels Estats Units on aquesta línia d'investigació està força més unificada. Així, la recerca sobre noticiaris televisius com a línia d'investigació específica només existeix a Itàlia i als Països Nòrdics. A la resta de països europeus es tracta de recerques aïllades i sense cap tipus de continuïtat; per tant, en aquests països no podem parlar pròpiament d'una tradició pel que fa a aquest tipus de recerca.

2. Les principals llengües de difusió de les recerques que s'han publicat a Europa són l'anglesa i la italiana.

Aquesta conclusió està directament relacionada amb l'anterior: Itàlia publica en italià el gran nombre de recerques que ha realitzat sobre informació televisiva i els Països Nòrdics difonen aquest tipus de recerca en llengua anglesa.

El fet que algunes de les recerques que s'han seleccionat no han estat publicades en la llengua original perquè han estat traduïdes en una llengua amb més difusió internacional, no suposa un obstacle per fer un estudi comparatiu en funció de les llengües en què han estat difoses les recerques que s'han publicat a Europa sobre noticiaris televisius.

Si s'observa el gràfic número 3, en primer lloc es pot comprovar com les dues llengües majoritàries són l'anglesa i la italiana, ambdues presents en 51 investigacions. Cal remarcar, però, que si bé totes les recerques seleccionades que han estat difoses en italià són recerques originals que s'han realitzat a Itàlia, no podem dir el mateix dels treballs als quals hem tingut accés gràcies a les seves traduccions a l'anglès. És a dir, tant les recerques que pertanyen als diferents Països Nòrdics com als Països Baixos, han estat publicades a revistes de comunicació britàniques i, per tant, el resultat no és coincident amb el nombre de recerques que s'han publicat originàriament a Gran Bretanya: si es comparen les 5 recerques que s'han publicat en total al Regne Unit al llarg dels setze anys que constitueixen la mostra amb les 51 investigacions que han estat editades en llengua anglesa, existeix un desequilibri absolut.

D'altra banda, cal destacar que la resta de llengües amb les quals han estat difoses les recerques (6 en francès, 5 en castellà, 2 en català i 1 en alemany) coincideixen en tots els casos amb la llengua del país on s'ha realitzat la recerca originària. A més, resulta curiós que les dues recerques

seleccionades de la revista catalana **Anàlisi** han estat publicades en llengua castellana tot i que la llengua oficial d'aquesta col·lecció és el català i només algunes col·laboracions estan escrites en castellà.

3. Els principals autors que han investigat sobre NT a Europa són de nacionalitat sueca o italiana.

El fet de disposar d'un volum d'informació considerable referent als noticiaris televisius a Europa també permet d'identificar els autors que han estat més interessats en aquesta qüestió al llarg dels setze anys que configuren la mostra de la investigació i així tenir una idea dels països que més han fomentat aquest tipus de recerca.

A continuació exposo la relació d'autors que han realitzat més recerques en aquesta línia d'investigació tot indicant el nombre de treballs que han dut a terme.

L'autor que comptabilitza més recerques entre els anys 1978 i 1993 és el suec Peter Dahlgren, amb 10 investigacions sobre la qüestió. El segueixen l'italià Paolo Mancini i Olle Findahl, de Suècia, amb 6 recerques sobre la informació televisiva cadascun d'ells. A continuació, amb 4 treballs, se situen l'autora sueca Birgitta Höijer i tres autors italians (Franco Rositi, Raffaella Agostini i Mario Morcellini). Pel que fa als autors que comptabilitzen tres recerques, tots ells són italians: Marco M. Sigiani, Francesco Siliato i Giorgio Grossi.

Com es pot observar, tots els autors que comptabilitzen de tres a deu investigacions referides al gènere informatiu en el mitjà televisiu només pertanyen a dues nacionalitats: sueca i italiana. Aquest fet confirma les dades que he apuntat anteriorment on es comprova que Itàlia i els Països Nòrdics (especialment Suècia) es diferencien marcadament de la resta de països del continent europeu en la tradició d'aquesta línia d'investigació.

4. No s'observa una progressió ascendent pel que fa a l'evolució del nombre de recerques al llarg dels setze anys que constitueixen la mostra.

Prova de fins a quin punt la recerca europea en matèria d'informatius de televisió està diversificada és el fet que no existeix una evolució ascendent ni progressiva del nombre de recerques que s'han dut a terme entre el 1978 i el 1993 a cap dels països que constitueixen la mostra (veure gràfic 4). D'aquesta evolució irregular, però, destaca que s'han trobat recerques de cadascun dels setze anys que configuren la mostra, si bé durant alguns anys només es comptabilitzen dues recerques en total. La manca d'unificació pel que fa al nombre de recerques també es mostra en la gran irregularitat de la seva evolució, ja que en alguns països es realitza alguna recerca aïllada sobre la qüestió però sense cap tipus de continuïtat en el temps pel que fa a la línia investigadora dels noticiaris televisius.

5. *L'existència de la institució de la RAI VPT/VQPT és la raó principal del fet que Itàlia sigui el país amb més tradició en la línia d'investigació sobre la informació televisiva a Europa.*

La institució de la RAI –RAI Verifica Programmi Trasmessi (VPT) des de l'any 1978 fins el 1987 i RAI Verifica Qualitativa Programmi Trasmessi (VQPT) a partir del 1987 fins a l'actualitat– com a font de finançament especialitzada en recerques centrades en la televisió de la RAI és la raó per la qual a Itàlia la línia d'investigació sobre noticiaris televisius és la més estructurada i exhaustiva de tots els països europeus. A més, la recerca italiana es caracteritza per la seva continuïtat perquè gairebé en cadascun dels setze anys que constitueixen la mostra s'han publicat treballs en aquesta direcció. A la resta de països no existeix una font de finançament fixa per dur a terme treballs que analitzin els informatius de les respectives cadenes de televisió. L'escàs nombre de recerques que hi ha en aquests països correspon a investigacions que no estan estructurades i només estan finançades aïlladament per alguna institució de recerca no especialitzada en els mitjans de comunicació.

D'altra banda, el fet d'identificar a cada fitxa el tipus d'institució de recerca a la qual pertany l'autor que ha dut a terme cada treball permet de deduir que la majoria d'autors estan adscrits a la RAI o a les diferents universitats europees, que són el segon tipus de centre que més fomenta la realització d'aquest tipus d'estudi.

6. *En general, les recerques centrades en els informatius de televisió a Europa són bàsicament descriptives i no de tipus crític.*

Un cop s'han analitzat exhaustivament cadascuna de les recerques existents sobre els noticiaris televisius en les televisions europees, que s'han identificat a partir de la mostra definida, podem concloure que bàsicament són recerques de tipus descriptiu. És a dir, són investigacions que plantegen qüestions d'interès tant general del país on es realitzen, com particular de la regió o del noticiari en concret, però els resultats que obtenen es presenten de manera descriptiva i no amb una intenció crítica o de denúncia.

7. *No s'ha realitzat cap recerca que posi en relació els informatius de televisió europeus amb els processos d'integració europea.*

Si tenim en compte el tipus de problemàtiques que es plantegen en la recerca sobre noticiaris televisius a Europa, cal destacar que entre els anys 1978 i 1993 no existeix cap investigació que estudiï globalment el paper de la televisió com a mitjà informatiu en la construcció de la nova Europa ni en els processos d'integració europea. En canvi, sí que s'han dut a terme

força treballs que analitzen els informatius de les televisions locals o regionals. Es tracta de recerques que plantegen qüestions concretes d'alguna cadena de televisió o que pretenen esbrinar problemes de la regió o el país específic on es realitza la recerca tot relacionant, per exemple, el mitjà informatiu amb el sistema polític.

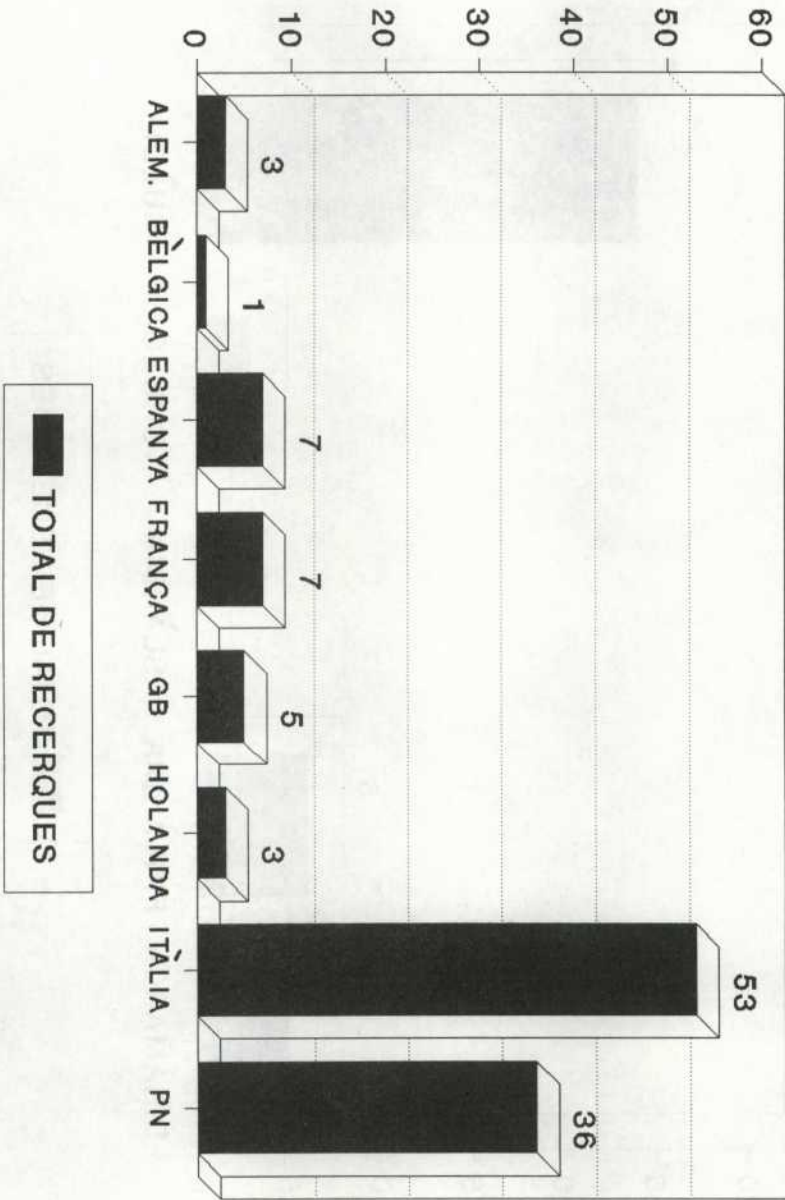
Aquestes dades demostren que els informatius de televisió tant locals o regionals com nacionals o estatals donen prioritat a les informacions més properes al seu àmbit de cobertura i no han estat gaire interessats en afavorir els processos d'integració europea per mitjà del tipus d'informació que ofereixen. Les dades també evidencien que els investigadors o les institucions de recerca no tenen un especial interès en comprovar la possible contribució dels informatius de televisió en el procés de construcció de la nova Europa.

8. El mètode més utilitzat per dur a terme aquest tipus de recerca és la tècnica de l'anàlisi de contingut, present en gairebé tots els casos.

Malgrat la gran diversitat de la recerca sobre noticiaris televisius a Europa, quant al mètode hi ha força unificació. La tècnica de l'anàlisi de contingut ha estat la més emprada en tots els països europeus que han fet recerques en aquesta direcció; en especial la RAI VPT/VQPT, que aporta molts diners a aquesta línia d'investigació, ha utilitzat la tècnica de l'anàlisi de contingut que, d'altra banda, és una tècnica força costosa. A més, quant als mètodes tampoc no s'observa una evolució al llarg dels anys, sinó que per exemple la tècnica de l'anàlisi de contingut ja va ser utilitzada per la RAI VPT l'any 1978 i encara avui s'utilitza; aquesta tècnica, doncs, no ha estat substituïda per d'altres més sofisticades. Pel que fa a la resta de mètodes d'investigació, s'han emprat de manera puntual i aïllada i no en funció de la progressió temporal.

Gràfic 1

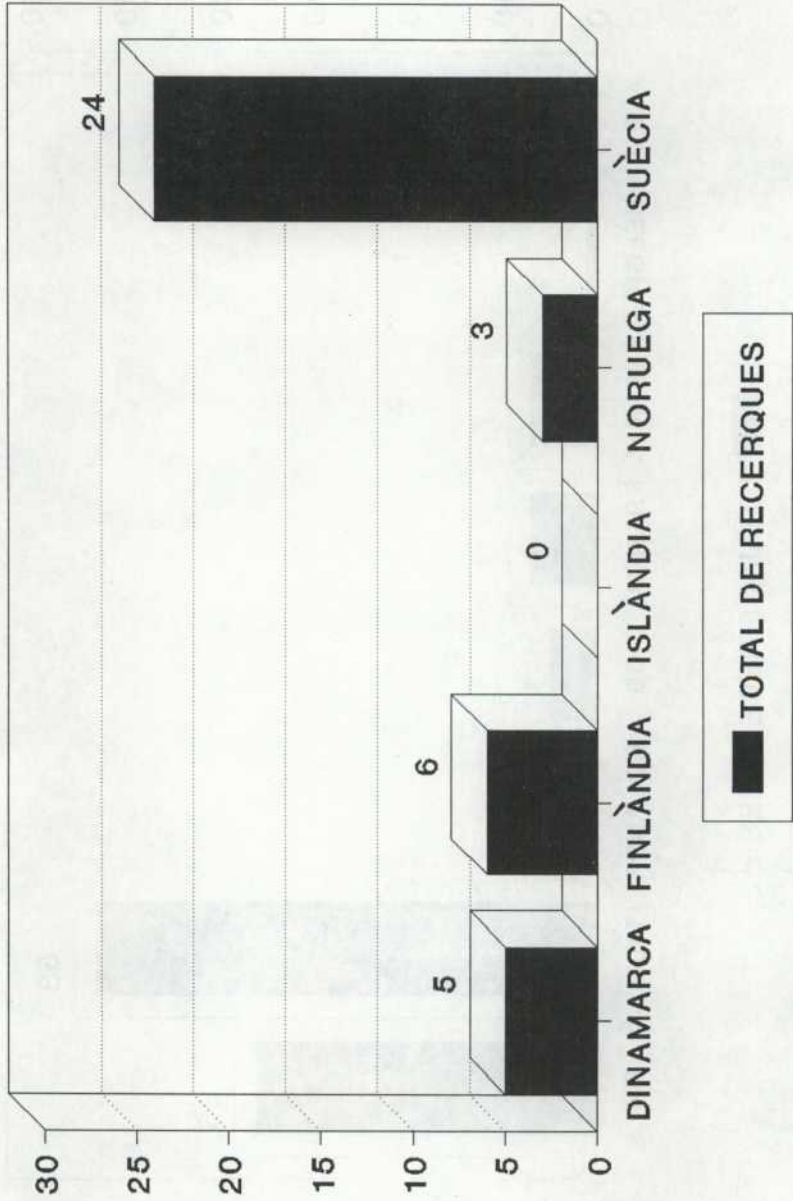
LA RECERCA SOBRE NT A EUROPA PER PAÏSOS (1978-1993)



A partir de la mostra definida

Gràfic 2

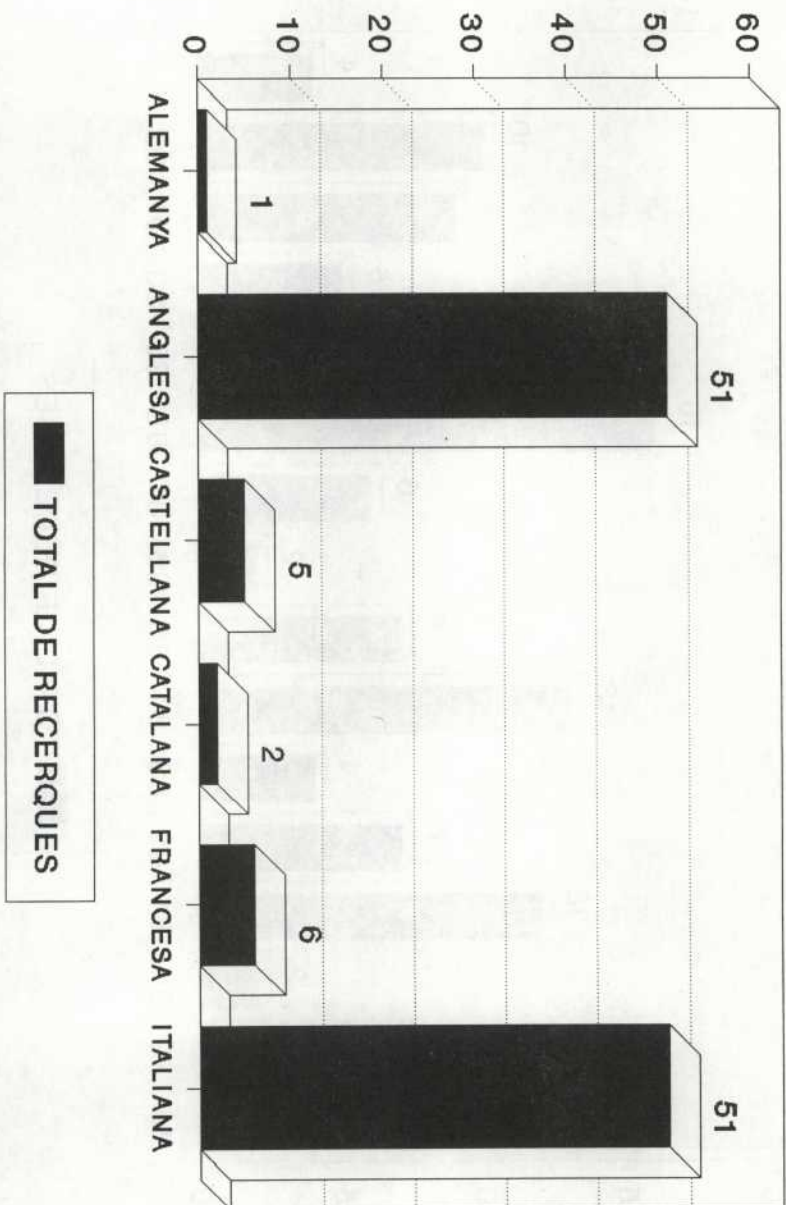
LA RECERCA SOBRE NT ALS PAÏSOS NÒRDICS (1978-1993)



A partir de la mostra definida

Gràfic 3

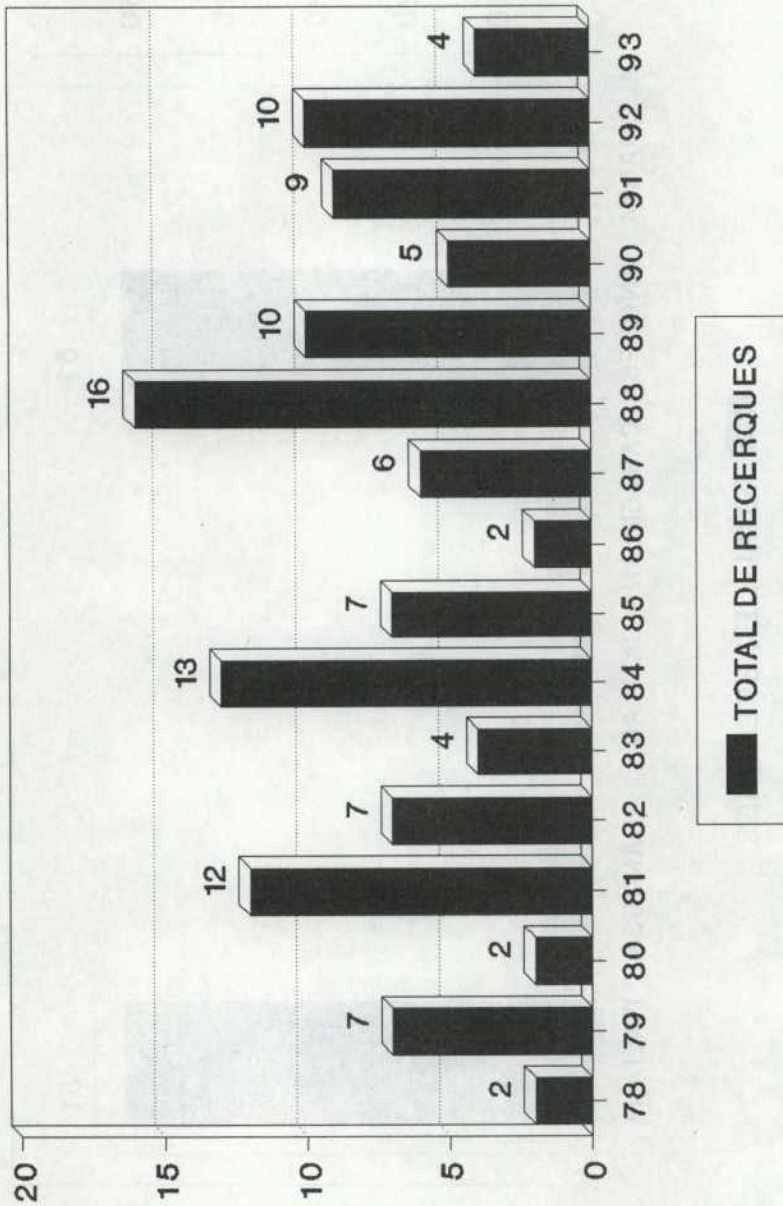
LA RECERCA SOBRE NT A EUROPA PER LENGÜES DE DIFUSIÓ (1978-1993)



A partir de la mostra definida

Gràfic 4

EVOLUCIÓ DE LA RECERCA SOBRE NT A EUROPA (1978-1993)



A partir de la mostra definida